

Палиця Мар'яна Степанівна
студентка гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ

Бюджетна політика держави постійно перебуває в центрі суспільної уваги. На сьогоднішній день важливого значення набуває проблематика формування збалансованого бюджету, яка потребує детального аналізу та пошуку її ефективного вирішення. Ця проблема завжди була цікавою для досліджень вченими і на сьогоднішній день не втрачає своєї актуальності.

Державний бюджет займає провідне місце у фінансовій системі країни, оскільки він відноситься до тієї сфери суспільного життя, що безпосередньо стосується інтересів кожного громадянина [1, с. 70].

За своєю сутністю державний бюджет – це фінансовий план держави, що сформований та затверджений на законодавчому рівні та дійсний протягом одного календарного року.

Формування державного бюджету, проводиться з огляду на економічну ситуацію в країні, наявність поставлених економічних завдань та роль держави в економіці. Отже, можемо зазначити, що джерела, які формують дохідну частину державного бюджету характеризують економічний стан країни, а напрями на які здійснюються видатки характеризують пріоритети розвитку на сучасному етапі [2, с. 222].

На формування бюджету держави впливають такі фактори:

– зовнішні: стан світової фінансової системи, експортні можливості країни, наявність бар'єрів для входження на міжнародні ринки, рівень економічної інтеграції країни, сальдо торговельного балансу країни, рівень зовнішнього державного боргу;

– внутрішні: макроекономічні показники ВВП, рівень інфляції, безробіття, бюджетний дефіцит і його динаміка, рівень оподаткування в країні, платоспроможності юридичних і фізичних осіб, рівень тінізації економіки, стабільність національної валюти, рівень внутрішнього державного боргу.

Динаміка дохідної та видаткової частини бюджету представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка доходів та видатків державного бюджету України 2019–2021 рр., млрд грн.

Показники	Доходи			Видатки		
	обсяг, млрд грн	абсол. прир., млрд грн	темп приросту, %	обсяг, млрд грн	абсол. прир., млрд грн	темп приросту, %
2019	998,3			1072,8		
2020	1076,0	87,7	7,8	1288,1	215,3	20,05
2021	1296,9	220,9	20,5	1490,3	202,2	15,7

Примітка. Складено та розраховано на основі [3]

Показники табл. 1 свідчать, що доходи державного бюджету України протягом 2019-2021 рр. мали тенденцію до зростання. Адже станом на 2019 р. до державного бюджету надійшло 998,3 млрд грн, у 2020 р. – 1076 млрд грн, тобто абсолютний приріст становив 220,9 млрд грн, а темп приросту 7,8%. У 2021 р. доходи зросли до рівня 1296,9 млрд грн, при цьому абсолютний приріст склав 220,9, а темп приросту – 20,5%.

Метою здійснення видатків державного бюджету є фінансування загальнодержавних потреб соціально-економічного розвитку. Тому розглянемо видаткову частину Державного бюджету України за 2019-2021 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка обсягу та структури видатків
Державного бюджету України за 2019-2021 рр.**

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	млрд грн	питома вага, %	млрд грн	питома вага, %	млрд грн	питома вага, %
Загальнодержавні функції	168,2	15,6	163,8	12,7	206,7	13,8
Оборона	106,6	9,9	120,4	9,3	127,5	8,6
Громадський порядок, безпека та судова влада	142,4	13,2	157,7	12,2	174,4	11,7
Економічна діяльність	72,4	6,7	169,0	13,1	181,0	12,1
Охорона навколишнього природного середовища	6,3	0,6	6,6	0,5	8,2	0,6
Житлово-комунальне господарство	0,1	0,0	0,1	0,0	0,02	0,0
Охорона здоров'я	38,6	3,6	124,9	9,7	170,5	11,4
Духовний та фізичний розвиток	10,0	0,9	9,8	0,8	16,0	1,1
Освіта	51,7	4,8	52,9	4,1	63,8	4,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	218,6	20,3	322,7	25,1	339,3	22,8
Міжбюджетні трансферти	260,3	24,2	160,2	12,4	202,7	13,6
Всього видатків	1072,8	100	1288,1	100,0	1490,3	100,0

Примітка. Складено та розраховано на основі [4]

Представлені дані в табл. 2 свідчать про наступний розподіл видатків Державного бюджету України: найбільшу питому вагу у структурі видатків займають соціальний захист та соціальне забезпечення (20,3–25,1%), загальнодержавні функції (13,8–15,6%), міжбюджетні трансферти (12,4–24,2%), економічна діяльність (6,7–12,1%), громадський порядок, безпека та судова влада (11,7–13,2%), охорона здоров'я (3,6–11,4%). Невеликою питомою вагою вирізняються видатки на: оборону (8,6–9,9%), освіту (4,1–4,8%), духовний та фізичний розвиток (0,8–1,1%), охорону навколишнього природного середовища (0,5–0,6%), житлово-комунальне господарство (0,01%).

Оцінка показників формування та виконання Державного бюджету України за 2019-2021 рр. дозволяє зробити висновок, що для оптимізації бюджету вкрай необхідне його вдосконалення шляхом забезпечення сталих

тенденцій збалансування і стимулювання збільшення дохідної частини бюджету. Цього можна досягти за рахунок:

- удосконалення планування державного бюджету та впровадження стратегічного бюджетного планування;
- підвищення фіскальної ефективності податків за умови розширення податкової бази, що можливо у разі регулювання доходів фізичних та юридичних осіб;
- здійснення більш ретельного контролю за правильністю нарахування повнотою та своєчасністю сплати податків і зборів;
- зменшення масштабів ухилення від сплати податків;
- оновлення чинного бюджетного та податкового законодавства, забезпечення його стабільності і однозначності трактування.

Варто відмітити й те, що на сьогоднішній день практика складання і затвердження Державного бюджету України демонструє не лише відсутність єдиного методологічного підходу до формування дохідної частини та недостатній рівень виконання окремих видів надходжень, а також й недотримання стратегічних цілей суспільного розвитку. Саме тому для комплексного вирішення проблеми стабілізації формування та виконання державного бюджету необхідні зміни у цілому макроекономічній ситуації в державі.

Список використаних джерел:

1. Гупаловська М. Б. Бюджет як основний інструмент фінансового забезпечення реалізації функцій держави. *Перші наукові читання пам'яті С. І. Юрія*: збірник наук. праць / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. С. 70–73.
2. Маркуц Ю. І. Формування державного бюджету в розвинутих країнах світу та в Україні. *Бізнес-Інформ*. 2016. № 11. С. 222–227.
3. Державний бюджет України. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?class=functional&view=table> (дата звернення: 22.05.2022)
4. Звіт про виконання Державного бюджету Державної казначейської служби України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-treasury> (дата звернення: 15.02.2022)